

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ

موضوع :

"بختیاریها و تحولات سیاسی ایران از مشروطه تا اولتیماتوم
روسیه"

استاد راهنما :

دکتر علی اصغر مصدق

استاد مشاور :

دکتر آذر میدخت مشایخ فریدنی

پژوهش :

شاپور زبردست

سال تحصیلی : ۱۳۷۳ - ۷۴

تقدیم بہ برا درم

شاہ سرخ

بدیاس

فدا کا ریہا یش

(فهرست مطالب)

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۶	نقدمنابع
۱۷	فصل مقدماتی : ۱- جغرافیای بختیاری
۲۶	۲- بختیاری ها در ایران دوره قاجاریه
	فصل اول : بختیاریها در دوره جنبش مشروطه تا فتح تهران
۳۷	۱- نگاهی به جنبش مشروطه خواهی
۴۳	۲- اصفهان و جنبش مشروطه خواهی
	فصل دوم : بختیاری ها از فتح تهران تا اولتیماتوم
۷۶	۱- نقش بختیاریها در فتح تهران
۸۲	۲- اعاده مشروطیت
۱۰۳	نتیجه

مقدمه

فلات ایران به عنوان سرزمینی که همواره پذیرنده اقوام مختلف بوده است، ویژگی خاصی را در تاریخ ارائه داده است. جامعه ایران جامعه‌ای است با اقوام مختلف که در موقعیت‌های ویژه جغرافیای فلات زیست می‌کنند. موقعیت جغرافیای سیاسی این سرزمین، ارتباط آن را با سرزمینهای دیگر و به تبع آن با اقوام دیگر اجتناب‌ناپذیر ساخته است. از اینرو اقوام مستقر در جامعه ایران، همواره دستخوش تغییرات و دگرگونی‌هایی بوده‌اند که گاه منجر به نحوه معیشت آنان شده، و نیز به نوبت خود تغییر محیط جغرافیایی و اجتماعی را موجب شده است. بخشی از این تغییرات مربوط به اقوام و قبایلی است که بنا به موقعیت جغرافیایی از زندگی یکجا نشینی پرهیز داشته، همواره زندگی متحرک را حفظ کرده بودند. قبایل بختیاری از جمله قبایلی هستند که در طول تاریخ با حفظ نظام کوچ نشینی در تحولات تاریخی نقش مهمی را ایفاء کرده‌اند. تاریخ بختیاریها در تمام تحولات تاریخی ایران خصوصا " دوره قاجار چشمگیر و قابل توجه است. اختلافات ناشی از برتری جویی روسای قبایل، تسلط جوسی حکومت‌های مرکزی و نیز نفوذ و دخالت‌های عوامل خارجی نقش اساسی در تحولات منطقه‌ای و نیز سطح مملکتی داشته است. این تحقیق به نقش بختیاریها در جنبش مشروطه پرداخته است. نقشی که در عاده مشروطیت به لحاظ نظامی سیاسی اهمیت فراوانی داشته، انقلاب مشروطیت را در حوادث جاری خود رهنمون ساخته است. در تاریخ

معاصر ایران تحولات سیاسی بعد از فتح تهران، نفوذ بختیاریه‌ها در هیأت حاکمه و تشکیل دولت تا اولیما توم روسیه، از مهمترین صفحات تاریخ سیاسی بختیاریه‌ها است.

آثاری دربارهٔ ایل بختیاریه‌ها رشته تحریر درآمده است که اکثر آنها نقش بختیاریه‌ها در انقلاب مشروطیت و پس از آن تا اولتیماتوم روس را بسیار سطحی و گذرا مورد اشاره قرار داده و بدون ریشه‌یابی علل و انگیزه‌ها، به شرح مواردی کلی اکتفا کرده‌اند، برخی منابع دیگر که مفصل‌تر به نقش بختیاریه‌ها در انقلاب مشروطیت پرداخته‌اند، یا به جهت وابستگی به آنها و یا به جهت مسامحه، به تعریف و تمجید از آنها پرداخته و از نقایص و اختلافات میان خوانین بختیاریه خودداری کرده‌اند. که این امر مشکلاتی را در امر تحقیق موجب می‌شد. منابع خارجی نیز در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند که اهم آنها سفرنامه و تحقیقات جدید را شامل می‌شود سفرنامه‌ها اکثراً "دوره‌های قبل از مشروطه را در بر می‌گیرند و اطلاعات مفیدی را از عملکرد بختیاریه در دورهٔ قاجار تا قبل از مشروطه ارائه می‌دهند. تحقیقات جدید، محققین اروپائی نیز بیشتر به شرح زندگی ایلات و طوایف، آداب و رسوم، اوضاع اقتصادی و فرهنگی پرداخته و بطور کلی با دیدی جامعه‌شناختی ایلات بختیاریه را مورد ارزیابی قرار داده و کمتر جنبه‌های تاریخی را شامل می‌شود.

این پژوهش در یک فصل مقدماتی و دو فصل اصلی تدوین گردیده است که هر کدام از فصول تقسیماتی چند را شامل می‌شود. در فصل مقدماتی ابتدا

جغرافیای منطقه بختیاری مورد بحث قرار گرفته، که در آن به موقعیت
 و محدوده، جغرافیایی، ویژه گیهای منطقه بختیاری، راه ها، وضعیت معیشتی
 و اوضاع اقتصادی پرداخته شده است از سوی دیگر این تحقیق نگاهی گذرا
 دارد به جغرافیای قومی پراکندگی جمعیتی منطقه بختیاری، ترکیب
 قومی ایلات، سلسله مراتب ایلی بختیاریها و آداب و رسوم آنان.
 بخش دیگری از این فصل به بختیاریها در دوره قاجار اختصاص یافته
 است. موضع بختیاریها در مقابل سیاستهای حاکمیت قاجار و نیز عملکرد
 آنان در دوره های مختلف این حاکمیت، شورش های مختلف خوانین
 بختیاری و نقش بیگانگان در برخی از این شورش ها مطالبی است که در این
 فصل بدان پرداخته می شود، قدرت یافتن و نفوذ بختیاریها در دوره ناصر-
 الدین شاه، و تاثیر اقدامات خوانین بختیاری بخصوص در مقابل پسر-
 اقدامات ظلال السلطان و نتایج حاصل از آن مورد بررسی و تحقیق قرار
 گرفته است.

در فصل اول این تحقیق نقش بختیاریها در دوره جنبش مشروطه
 تافتخ تهران مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است برای شناخت بیشتر،
 ابتدا به طور اختصار به جنبش مشروطه پرداخته سپس به اختصار علل و عوامل
 ظهور انقلاب مشروطه، اقدامات و فعالیت های مشروطه خواهان و عملکرد
 آنان که باعث پیروزی و موفقیت مشروطه خواهان در اوایل عهد مظفرالدین
 شاه گردید، اشاره شده است. از سوی دیگر عملکرد محمد علی شاه نسبت به
 مشروطه و اقدامات وی که منجر به کودتا و استبداد صغیر شد، به اختصار بیان

شده است. در همین فصل نگاهی تفصیلی به اصفهان در جنبش مشروطه خواهی شده است که فعالیت‌های مشروطه خواهان اصفهان، علل و انگیزه دعوت علمای اصفهان از بختیاری‌ها برای کمک و یاری رساندن به آنها، چگونگی فراخوانی نیروهای بختیاری و اختلافات میان مصام السلطنه و ضرام السلطنه و سرانجام اقدامات آنها که منجر به فتح اصفهان شد، مورد ارزیابی قرار گرفته است.

علاوه بر آن اقدامات بختیاری‌ها پس از فتح اصفهان و نیز نقش سردار اسعد بختیاری در این حوادث و روابط آن با دولتمردان انگلیسی و نیز سایر اقداماتی که زمینه هجوم بختیاری‌ها را به تهران فراهم آورد، از مباحث عمده این بحث از تحقیق را تشکیل می‌دهد، پیشروی بختیاری‌ها به طرف تهران، فتح قم و هماهنگی آنها با نیروهای سپهدار تنکا بنی برای حمله به تهران، نیز به طور مشروح مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم این پژوهش به بررسی عملکرد بختیاری‌ها از فتح تهران تا اولیما توم روس به دولت ایران اختصاص یافته است. هجوم نیروهای سپهدار تنکا بنی و نیروهای بختیاری به تهران و درگیری‌های خونین نیروهای متخاصم در پایتخت از یکسو، و عکس العمل محمدعلی شاه در مقابل آنان و سرانجام پناهندگی وی به سفارت روس، مطالبی است که در این قسمت از تحقیق مورد بحث قرار گرفته است. اعاده مشروطیت توسط نیروهای فاتح تهران، عملکرد نیروهای مذکور خصوصاً "بختیاری‌ها پس از فتح تهران اختلافات میان سپهدار و سردار اسعد بختیاری، درگیری‌های میان احزاب

و ورود بختیاریه‌ها به درگیری‌های حزبی، پراکنده کردن عناصر بختیاری در برخی نقاط کشور توسط سردار اسعد برای تثبیت قدرت بختیاری‌ها، بخش دیگری از این پژوهش را تشکیل می‌دهد. همچنین بازگشت محمدعلی میرزا برای اعاده سلطنت و نقش بختیاریه‌ها در سرکوبی نیروهای هوادار - استبداد و نیز تصرف املاک شعاع السلطنه که منجر به اولتیماتوم دولت روس به ایران شد و سرانجام، انحلال مجلس دوم توسط صمصام السلطنه، رئیس الوزرای وقت، با کمک نیروهای بختیاری موضوعاتی است که مورد بررسی قرار گرفته است.

واپسین سخن اینکه این پژوهشی می‌کوشد عملکرد بختیاری‌ها را طی مراحل مختلف حضور در انقلاب مشروطیت با تکیه بر منابع داخلی و خارجی تفسیر و تحلیل نماید.

در پایان از زحمات و راهنمایی‌های اساتید بزرگوار آقا دکتر علی‌سی اسفهر مصدق استاد راهنما، و خانم دکتر آذر میدخت‌مشایخ فریدنی استناد مشاور، سپاسگزارم. همچنین از تلاش‌های آقای محمدرضا نامدار آزادگان که در تهیه طرح مقدماتی این پژوهش مایاری دادند کمال تشکر را دارم.

بهمن ماه یکم هزار و سیصد و هفتاد و سه

شاپور زبردست

نقد منابع

دوره مشروطیت به جهت اهمیت و حساسیتی که در تاریخ ایران برخوردار است، دارای منابع مختلف می باشد که این منابع دیدگاههای گوناگونی را بخود اختصاص داده اند. در این پژوهش سعی بر آن بوده که از منابع متنوعی اعم از اسناد، زندگی نامه ها و خاطرات وقایع نگاری ها و سفرنامه ها که نسبت به موضوع رساله از منابع دست اول محسوب می شوند استفاده شود. منابع مورد استفاده شامل منابع داخلی و خارجی می باشد که می توان آنها را بدینگونه تقسیم بندی نمود.

الف : منابع داخلی شامل :

- ۱- زندگی نامه ها و خاطرات
- ۲- وقایع نویسی ها
- ۳- اسناد

ب : منابع خارجی شامل :

- ۱- سفرنامه
- ۲- اسناد

زندگی نامه و خاطرات عموماً " بخش وسیعی از دوران قاجار را شامل می شوند و حوادث مربوط به دوران مشروطه بخشی از مطالب آنرا در بر می

می گیرد، که می توان اشاراتی را مربوط به موضوع مورد نظر در آنها یافت .
 در منابع خارجی سفرنامه ها عموماً " حوادث دوره های قبل از مشروطه
 را در دوران قاجار دربرمی گیرند که از آنان در جهت شناخت آداب و سنن، جامعه
 شناسی ایلی ، عملکردهای ایلی بختیاری در دوره های مختلف سلسله قاجاریه
 و معیشت ایلات بختیاری ، استفاده شده است . این سفرنامه عمدتاً " توسط
 مقامات سیاسی و ایرانگردان اروپائی به رشته تحریر درآمده است ، در این
 مقال منابع محوری مورد استفاده با اختصار مورد بررسی قرار میگیرد .

تاریخ مشروطه ایران و جنبش وطن پرستان اصفهان و بختیاری، تالیسلف دکتر دانشور علوی (مجاهد السلطان) می باشد. مولف این اثر از جمله مشروطه خواهانی بوده که در مشروطه خواهی اصفهان و نیز دعوت از بختیاریها برای کمک به مشروطه خواهان و سایر اقدامات بختیاریها حضور داشته است، لذا کتاب وی از جمله نادراتی است که جزئیات چگونگی حضور بختیاریها در انقلاب مشروطه را در خود جای داده است. این اثر در واقع یادداشت های مولف بوده که توسط حسین سعادت نوری منظم شده و به طبع رسیده اند در این کتاب - وقایع مشروطیت را در اصفهان، کمی قبل از به توب بستن مجلس توسط محمد علی شاه آغامی کند و پس به ذکر چگونگی حضور بختیاریها در این جریان، عملکرد بختیاریها را در فتح تهران و پس از آن تا سال ۱۳۳۵ ق دنبال میکند مولف کتاب با اینکه اطلاعات با ارزشی را ارائه می دهد اما سعی زیادی در مشروطه خواه جلوه دادن بختیاریها ندارد و که در این راه بسیار مبالغه کرده است وی حتی سعی در پنهان کردن اقدامات برخی از بختیاریهای ضد مشروطه را داشته است به همین منظور این اثر از آن جهت که بسیاری از اقدامات بختیاریها را در دوره مشروطیت و بعد از آن در خود جای داده است از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می باشد. این کتاب برای اولین بار در سال ۱۳۳۵ ق در تهران به طبع رسید.

نسخ التواریخ نالیف محمدتقی خان لسان الملک از جمله آثاری است که مورد استفاده قرار گرفته است. نسخ التواریخ در واقع تاریخ عمومی عالم است و از هیوط آدم شروع به دوره ناصرالدین شاه خاتمه می یابد. بخش تاریخ قاجاریه آن اگرچه در ردیف مجلات نسخ التواریخ و در ذیل همین نام کلیسی ثبت و مشهور است ولی در حقیقت کتاب جداگانه و مستقلی میباشد این کتاب سه جلدی است که در یک جلد به چاپ رسیده است کتاب اول آن شامل تاریخ سیس خاندان قاجار و شرح سلطنت آقا محمدخان و فتحعلیشاه است کتاب دوم بشرح سلطنت محمدشاه و کتاب سوم بشرح پادشاهی ناصرالدین شاه اختصاص دارد. این کتاب از آنجائی که بسیا را زو قایع و حوادث دوره قاجاریه تا زمان مولف را در خود جای داده است، اطلاعات بسیار به ارزشی از قیامها و شورشهای ایلات بختیاری و بطور کلی عملکرد ایلات بختیاری در دوره قاجار و عکس العمل شاهان قاجاری را نسبت به ایلات بختیاری در دوره قاجاریه را ارائه می دهد. مجلدات کامل این کتاب برای اولین بار در سال ۱۳۱۵ ق در تهران با چاپ سنگی به طبع رسید.

یحیی دولت آبادی که از روشنفکران و مبارزان عصر مشروطه است، زندگی نامه خود را شری تحت عنوان حیات یحیی به رشته تحریر درآورده است. این اثر سه جلدی که بیشتر مطالب آن اختصاص به انقلاب مشروطه و حوادث، مربوط به آن است، از جمله منابعی است که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. جلد اول این اثر بیشتر شرح حال خود مولف و حوادث دوره-

ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه است. جلد دوم آن از ریشه یابی انقلاب مشروطه آغاز و سپس به حوادث کودتای محمدعلیشاه می پردازد. در جلسه سوم علاوه بر بخشی از زندگینامه مولف به حوادث مربوط به فتح تهران عملکرد نیروهای فاتح و نقش موثر بختیاری در آن پرداخته است. بهر این اثر می توان اطلاعات خوبی از اختلافات میان خوانین بختیاری در قبال و بعد از فتح تهران، اختلافات سردار اسعد و سپهبد ارتش کابنی و نیز عملکرد بختیاری ها را پس از فتح تهران بدست آورد. این کتاب توسط انتشارات ابن سینا به چاپ رسیده است.

پرفسور ادوارد گرانویل براون، استاد ایران شناس انگلیسی است که تاریخ انقلاب ایران را تالیف کرده است ولی از شیفتگان ادب و زبان پارسی و آثاری هم در این زمینه تالیف کرده است، اما انقلاب مشروطیت ایران مجرای فکر بر و فسور براون را از محیط ادبی به صحنه سیاسی تغییر داد. ولی اثر خود را از انقلاب مشروطیت و زمینه سازی و عوامل آن آغاز و تا کمی از فتح تهران به پایان می رساند. در این اثر بخوبی می توان به نقش و عملکرد بختیاریها در فتح تهران و نیز دخالت دولت روس و انگلیس در این حوادث پی برد. این کتاب را احمد پژوه ترجمه و توسط کانون معرفت به چاپ رسیده است.

سفرنامه لایاردیکی از منابعی است که در دوره قاجار خصوصا " قیام دوم محمدتقی خان بختیاری حاوی مطالب جامع و سودمندی می باشد. سفرنامه لایارد که با نام ماجراهای اولیه در ایران به چاپ رسیده است مربوط به حوادث و رویدادهای دوران محمدعلی شاه قاجار است. که وارد منطقه بختیاری می شود سه سال را (۱۲۵۵ ق تا سال ۱۲۵۸ ق) در دستگاه محمدتقی خان بختیاری سپری می کند. وی در خاطرات خود منظور از سفرش را کشف آثار باستانی منطقه می داند، اما در واقع لایارد در میان ایل بختیاری انگیزه های سیاسی را در نظر داشت و در چندین نوبت اوازسوی محمدتقی خان به ما موران عالی رتبه انگلیسی در جزیره خارک و جنوب ارتباط برقرار می کند و مراوداتی را بین طرفین مبادله می نماید. او چندین بار قصد عزیمت به کمرمان و شرکت در قیام آقاخان محلاتی را داشته است، که اوازسوی به عتمد حاکم اصفهان اجازه لازم به او داده نمی شود در هر حال او ما موران جاسوسی انگلیس بود. پایه و اساس اطلاعات شورش دوم محمدتقی خان بختیاری در اثر لایارد مشاهده می شود، از آنجا که او نزدیک و شاهد ماجرا بوده است. مطالب آن از جامعیت لازم برخوردار است و علاوه بر شرح جریانات سیاسی، به اوضاع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی منطقه چهار محال و بختیاری اشاره کافی دارد که در منابع دیگر به این شکل به چشم نمی خورد همچنین اشرا و حاوی مطالب باستان شناسی ارزنده ای است، برای اولین بار به محله باستانی شوش و نینوا را کشف کرد که اساس کار دو مرگان و دیولافوا قرار گرفت که تحولی شگرف در تاریخ باستان بوجود آورد.

اوماجرای محمدتقی خان را به صورت تراژدی و غم انگیزی بیان می کند و دستگاه استبداد قاجار را به روشنی تمام در مقابل چشم خواننده ترسیم می نماید. از آنجا که در اکثر منابع دوره قاجار جیره خواران درباری هستند و تمام سعی آنها در مدح شاهان قاجار است، اشراایا رد بر عکس آن - حاوی مطالب مفید و ارزشمندی است.

در سال ۱۳۲۷ ق بخشهایی از سفرنامه و توسط اسردار اسعد ترجمه شد و در تاریخ بختیاری به چاپ رسید که خالی از اشکال نیست ولی در سالهای اخیر توسط مهربابا میرنی ترجمه شده است.

از جمله منابعی که مورد استفاده قرار گرفته است، تاریخ بیداری -

ایرانیان تالیف ناظم الاسلام کرمانی می باشد ناظم الاسلام در سال ۱۲۸۰ ق در کرمان متولد شده ولی کمی قبل از واقعه رژی در عهد ناصرالدین شاه قاجار برای تحصیل علم به تهران آمد، به همین جهت اشرا خود را از امتیاز تنباکو آغاز کرده و سعی در ریشه یابی انقلاب مشروطیت از آن زمان به بعد دارد. در اشروی انقلاب مشروطیت، استبداد صغیر و نیز وقایع فتح تهران توسط قوای سپهدار تنکا بنی و سردار اسعد بختیاری، بخوبی به رشته تحریر درآمده و حاوی اطلاعات بسیار ارزشمندی می باشد، و از آنجایی وی شاهد و ناظر این وقایع بوده، اشروی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است تاریخ بیداری ایرانیان شامل دو بخش است بخش اول جلدهای اول دوم و سوم را شامل می شود که وقایع تحریم تنباکو تا انقلاب مشروطیت را در خود جای داده است و بخش دوم مشتمل بر جلدهای چهارم و پنجم از انقلاب

مشروطیت تا کمی بعد فتح تهران را شامل می شود. تاریخ بیداری ایرانیان اولین بار در سال ۱۳۴۶ ش توسط بنیاد فرهنگ ایران به چاپ رسیده است.

تاریخ بختیاری اثر سردار اسعد بختیاری است که بنا بر علاقه و ذوق شخصی نسبت به تاریخ بختیاری اقدام کرده است و این مطالب را در سالهای ۱۳۲۷ ق به چاپ رسانیده است از آن جهت که او در انقلاب مشروطیت شرکت فعال داشته بعد از چند سال پس از پیروزی انقلاب مشروطیت به نوشتن تاریخ بختیاری اقدام کرده، دارای اهمیت فراوان است مطالب او خصوصاً پیرامون انقلاب مشروطیت و قبل از آن دوره زمامداری پدرش، حسینقلی خان بختیاری، و قتل او بدست ناصرالدین شاه از اهمیت برخوردار است او همچنین قسمت های سفرنامه های لایارد، دوبد، هوتم شندلرو... را به فارسی ترجمه و در متن خود آورده است. بیشتر اثر او مطالب او در دوران حیات مولف دارای ارزش و اعتبار است. اشکال عمده آن عدم رعایت سبک و اسلوب دقیق و علمی تاریخ نگاری است ولی در مجموع تاریخ بختیاری منشأ و اساس تحقیق هر پژوهشگری می تواند واقع شود. این اثر چندبار توسط انتشارات فرهنگسرا با چاپ سنگی و خط شکسته به چاپ رسیده است. هانری رنه آلماننی سیاح فرانسوی است که به دعوت سردار اسعد به منطقه چهارمحال می آید. او در سال ۱۳۳۹ ق وارد سامان، چالشر، سور - عجان و جونقان می شود و از نزدیک تمامی مشاهدات خود را تحت عنوان سفرنامه ازخراسان تا بختیاری به رشته تحریر درمی آورد. اطلاعات او پیرامون اوضاع اقتصادی، اجتماعی، آداب و رسوم، راه، کشاورزی، صنایع دستی جنگل، دامداری، بهداشت و مذهب می باشد که به صورت کامل به اوضاع چهارمحال و بختیاری پرداخته است در ارتباط با مذهب بدلیل عدم آشنائی

کامل دچار اشتباهاتی شده است و در سایر موارد گزارشات اوقایل توجه است و کمتر کسی چون او به مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی استان پرداخته است. سفرنامه او توسط فره‌وشی (مترجمه‌هایون) در سال ۱۳۳۵ ش ترجمه و توسط انتشارات ابن سینا به چاپ رسید.

میران سی کوپربه همراه یکی از دوستان و همکاران خود در عالم سینمای آمریکا جهت ساختن فیلمی مبتنی بر واقعیت‌های طبیعی موجود در زندگی انسان، وارد چهارمحال و بختیاری می‌شوند، و از نزدیک چگونگی زندگی و طرز معیشت و شرایط کوچ‌نشینی و موانع موجود بر سر راه را ثبت و بعد از عزیمت به آمریکا آن را به صورت فیلم سینمایی درمی‌آورند، و مجموعه خاطرات خود را در کتابی بنام سفری به سرزمین دلاوران ثبت می‌کنند. مطالب سبب کتاب درباره اوضاع و شرایط اقتصادی و اجتماعی عشایر بختیاری شیوه - زندگی، نقش خان و قدرت و نفوذ او در مردم تحت حاکمیت خود، وضع دامدار کشاورزی، مالیات، راهها و... است. ولی کتاب بیشتر به صورت غیر علمی تهیه شده و ارزش تاریخی آن به مراتب کمتر است. اشرف کوپر توسط امیرحسین سردار ظفر ترجمه و توسط انتشارات امیرکبیر به چاپ رسیده است.

راولینسون یکی از اهالی اکسفورد بوده که در سال ۱۸۲۷ م در خدمت ارتش هند شرقی در آمدو در هندوستان زبان فارسی را فرا گرفت و ۶ سال بعد به اتفاق افسران انگلیسی برای تربیت و آموزش قشون ایران در زمان فتحعلیشاه قاجار وارد ایران شد و همزمان با طرح ریزی ارتش جدید سمت معلمی محمدعلی میرزای قاجار را به عهده گرفت در نوبت اول که

محمدتقی خان بختیاری در منطقه دست به قیام زدوی به همراه شاهزاده بهرام میرزا وارد بختیاری شد و نقش میانجی را بین طرفین به عهده گرفت و موفق شد قیام محمدتقی را با شیوه‌های سیاسی مهار کند مطالبی که او در اثر خود به نامهای سفرنامه را ولینسون یا گذرا زدها ب به خوزستان یا نام دیگر سفری به لرستان، خوزستان و بختیاری توسط دکتر مکنندرا مان الهی ترجمه شده است، حاوی نبرد و قیام محمدتقی خان چهارلنگ، استعداد قوامی بختیاری، وضع مالیات، جمعیت و آثار باستانی موجود در منطقه بختیاری است و بطور کلی مطالب او پیرامون وضعیت سیاسی، اقتصادی و منطقه در دوره فتحعلیشاه حاوی مطالب سودمندی است و پایه‌ای است برای تحقیقات و مطالعات سایر مستشرقین و ما موران عالی رتبه دولت انگلیس و روس که بارها از مشاهدات و بسطه برداری کرده اند مطالب اورا باید از دیدیک نفر ما موران استعمار مورد توجه قرار داد و بطورکامل نباید نظرات سیاسی اورا پذیرفت. اثر او تا کنون دوبار در ایران نشر و طبع یافته است یکی در سال ۱۳۵۶ اش در خرم آباد توسط انتشارات انجمن ادب و قلم لرستان و بار دیگر در سال ۱۳۶۲ ش توسط انتشارات آگاه تهران به چاپ رسیده است و اولین کسی است که موفق شد خط میخی را قرائت کند و کلیسند آنرا کشف نماید.

سفرنامه لرستان و خوزستان که اثر بارون کلمنت اوگسترس دوید - می باشد وی سیاح روسی است که در سال ۱۲۱۹ ش در زمان فتحعلی شاه قاجار همزمان با قتل گریبایدوف به ایران آمد و در سمت نایب ولی سفارت

روسیه در تهران به کار مشغول شد و عضو انجمن سلطنتی جغرافیایی لندن نیز بوده است و چنانکه پیداست در رشته تاریخ باستان مشرق زمین در انگلستان به تحصیلات عالی پرداخته و بعد در عیش یافتن آثار و رد پای تاریخ ایران باستان خاصه دولت کهن عیلام، به سرزمین چهارمحال و بختیاری لرستان و خوزستان پرداخته است و به تمامی نقاط ایران سفر می کند و در زمانیکه دولت انگلیس در اکثر نقاط ایران دست به تحریک خوانینی محلی می زند تا بدین طریق فشار سیاسی را علیه دولت ایران وارد کند و از رقیب اصلی خود یعنی روس غافل نماید، دولت روسیه تزاری نیز بیکار نمی نشیند و ما مورعانی رتبه خود یعنی با رن دو بد دبیر اول سفارت روس در تهران را جهت بررسی اوضاع در هنگام قیام محمدتقی خان بختیاری به منطقه گسیل می دارد تا بتواند با رقیب اصلی به مقابله بپردازد. او با هماهنگی منوچهر خان حاکم اصفهان وارد شیراز، کازرون، بهبهان باغ ملک و مال میر می شود ولی از آنجا که ماهیت و هدف او توسط لایا ردبسه محمدتقی خان معرفی می شود، خان بختیاری با سردی با وی برخورد می کند مطالب دو بد را از آنجائی که خود شاهد جنگ و درگیری بین قوای دولتی بسمه رهبری محمد و محمدتقی خان بوده، حاوی مطالب سودمندی است. اطلاعات او پیرامون استعداد نظامی طرفین، چگونگی لشکرکشی، وضع مالیات و اوضاع اجتماعی، شرح زندگی ایلات و طوایف، وضع مذهب و اوضاع اقتصادی میباشد لایا ردیکبار جان او را از مرگ نجات داد و قسمتهایی از او را توسط سردار اسعد در سال ۱۳۲۷ ق ترجمه و در تاریخ بختیاری به چاپ رسیده است و لسانی اصل کتاب در سال ۱۳۷۱ ش توسط محمد حسین آریا ترجمه و در انتشارات علمی و فرهنگی تهران به چاپ رسیده است.

فصل مقدماتی

جغرافیای بختیاری :

منطقه بختیاری یک منطقه کاملاً " کوهستانی است که سرتا سر آن سرا کوههای بزرگ و مرتفع فرا گرفته و جزیره های گود و عمیق که چندان وسعت ندارند ، زمین هموار و قابل کشت چندان در آن دیده نمی شود . این منطقه از شمال به اصفهان و از شرق به خاک کهکیلویه ، از سمت جنوب به خوزستان و از مغرب به لرستان منتهی می شود و بایل بختیاری در نواحی کوه رنگ و دره های کارون و چشمه زااینده رود زندگی می کنند .

بختیارها عموماً " دامدار و کوچ نشین بوده و گهگاه کشاورزی نیز می کنند ، مراتع بیلاقی و قشلاقی و اراضی زراعتی آنان در دو قسمت متمایز می شود یعنی از طرف بروجرود لرستان شروع شده و از نواحی اصفهان میگذرد و قسمت جنوبی آن از حدود شوشتر خوزستان بطرف بهبهان ممتد می گردد و این رشته جبال مرتفع بطور موازی به یکدیگر متصل میباشند و علاوه بر آن کوههای گوناگون منفردی نیز مانند شاه گوه و کوه رنگ اشتران کوه و غیره وجود دارد ، که ما بین آنها دره های بسیار پر آب و مراتع سرسبز و جنگلهای انبوه بوجود آمده است و به همین دلیل است که این طایفه از قدیم الایام برای چرای اغنام و احشام خود در سال بیلاق و قشلاق نموده و پیرویش آنها مشغولند .

بطور کلی خاک بختیاری ورا می توان بدو قسمت معین تقسیم نمود :
قسمت اول دارای کوههای بلند است که رودخانه های بزرگ از آنها سرچشمه می گیرد ، مانند زردکوه که سرچشمه کارون و زااینده رود است کسسه